Code 1221

दर्शनम्

SET-II

कक्षा-12वीं

उत्तर पत्रकम्

1.
(i) (क)

(ii) (क)

(iii) (क)

(iv) (ग)

(v) (क)

(vi) (ग)

2.
(i) उत्पत्तिविधिः

(ii) अनुमानम्

(iii) पञ्च

(iv) विधिः

(v) आपः

(vi) मीमांसा

3.
(क) (ii)

(ख) (v)

(ग) (vi)

(घ) (i)

(च) (iv)

(छ) (iii)

4 (क) असत्यम्
(ख) सत्यम्
(ग) सत्यम्
(घ) सत्यम्
(ङ) असत्यम्
(छ) असत्यम्
(ज) असत्यम्

5.
(i) ~~आप्त~~ आप्तवाक्यः
(ii) उपमितिकरणम्
(iii) त्रिविधः
(iv) पञ्च
(v) अनुमितिः
(vi) अनुमितिकरणं
(vii) द्विविधः

6.
(i) गौतमः
(ii) धार्मिक-कर्मस्य प्रवृत्तिः
(iii) विधिः, मन्त्रम्, नामधेयः, निषेधः, अर्थवादः
(iv) सम्बन्धः
(v) परमाणुरूपा
(vi) चतुर्विंशति
(vii) अपौरुषेयं वाक्यं
(viii) ~~[illegible]~~ महर्षि जैमिनिः
(ix) चक्षुषा

(x) चत्वारः

(xi) पृथ्वी

(xii) रूपरहितस्पर्शवान्

(xiii) ज्ञानाधिकरणम्

7.

(i) द्रव्यं, गुणाः, कर्म, अभावः, सामान्यं, विशेषः, समवायः

(ii) सादृश्यज्ञानकरणं

(iii) उत्क्षेपणम्, अपक्षेपणम्, आकुञ्चनम्, प्रसारणम्, गमनम्

(iv) मधुरः, अम्लः, लवणः, कटुः, तिक्तः, कषायः

(v) अज्ञातार्थज्ञापको वेदभागो विधिः।

(vi) पृथ्वी, जलं, अग्निः, वायुः, आकाशं, दिक्, कालं, आत्मा, मनः

(vii) अतीतादिव्यवहारहेतुः

(viii) कार्यनियतपूर्ववृत्तिः कारणम्।

8.

(i) वेदोक्तकर्मसरणि स तु यागरूपो, वेदस्य पूर्वभागे ओडितः विषयो विचारितस्तद्दृश विषयको विचार एव पूर्वमीमांसा शब्देन अभिधीयते।

(ii) तत्राज्ञातार्थज्ञापको वेदभागो विधिः, अग्निहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकामः। स च तादृशप्रयोजनवदर्थ विधानेनार्थवान् यादृशं चार्थं प्रमाणान्तरेणाप्राप्तं विधत्ते।

(iii) यागादिरेव धर्मो, हि चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः, यजेत स्वर्गकामेन। भावे हि भावना सैवोत्पादना सैव हि क्रिया। भावना च द्विधा प्रोक्ता शाब्दी चार्थी च नामिका।

(iv) अतिदेशवाक्यार्थस्मरणसहकृतं गोसादृश्यविशिष्टपिण्डज्ञानमुपमानम् । यथा गवयमजानन्नपि नागरिको यथा 'गौस्तथा गवय' इति वाक्यं ।

(v) यदा चक्षुषा घटविषयकं ज्ञानं जन्यते तदा चक्षुरिन्द्रियं, घटो ऽर्थः । अनयोः सन्निकर्षः संयोग एव । संयोगः, संयुक्तसमवायः, संयुक्तसमवेतसमवायः, समवायः, समवेतसमवायः, विशेषणविशेष्यभावश्चेति ।

(vi) अनुमितिकरणं अनुमानं । तच्चानुमानं द्विविधम् । स्वार्थं परार्थं चेति । स्वार्थं स्वप्रतिपत्ति हेतुः ।

(vii) नीयते - प्राप्यते, अनया - मोक्षो, येनासौ न्यायः,
प्रदीपः सर्वविद्यानामुपायः सर्वकर्मणाम् ।
आश्रयः सर्वधर्माणां विद्योद्देशे प्रकीर्तिता ॥
सम्यक् दर्शनसम्पन्नः कर्मभिर्न निबध्यते ।
अस्य प्रवर्तकः गौतमः 500 ई. पू. समयेऽजायत ।

(viii) साक्षात्कारि प्रमाकरणं प्रत्यक्षम् । साक्षात्कारिणी च प्रमा सैवोच्यते या इन्द्रियजा । सा च द्विविधा - सविकल्पनिर्विकल्पभेदात् ।

9. विश्लेषणात्मकस्य प्रश्नस्य उत्तरे छात्रा स्वमत्याः शीलन्तु ।

(i) असिद्ध - विरुद्ध - अनैकान्तिक - प्रकरणसम - कालात्ययापदिष्ट - भेदात् पञ्चैव ।

(ii) प्रमाकरणं प्रमाणम्, साधकतमं करणम्, साक्षात्कारि प्रमाकरणं प्रत्यक्षम् इत्यादयः

(iii) अथातो धर्मजिज्ञासा, चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः, वेदप्रतिपाद्यो प्रयोजनवद् अर्थो धर्मः ।